

Een praatje over familienamen

door

P. DE ZEEUW J.Gzn.

Heel veel jongens en meisjes stellen er — dat weet ik zeker! — veel belang in te weten, wat hun doop- of voor- namen beteekenen.

Jan, Piet, Klaas, of hoe we ook heeten mogen, onze voor- namen hebben een beteekenis. Maar alle menschen hebben niet alleen één of meer doopnamen, zij hebben ook een familie- naam, vaak kortweg „van” genoemd. Over die familienamen ga ik thans iets vertellen.

Er zijn echter zooveel familienamen, dat ik ze onmogelijk alle kan opnoemen en nog minder van al die namen de beteekenis kan noemen, ook al, omdat de oorsprong van vele namen geheel in het duister ligt.

Tegenwoordig heeft ieder een familienaam, mooi of leelijk, dat doet er niet toe, maar ieder bezit er toch een.

Dit is echter lang niet altijd zoo geweest.

Er was een tijd waarin slechts weinig menschen een „van” hadden. Verreweg de meeste menschen behielpen zich toen, door achter hun voornaam de naam van hun vader te noemen. Zoo werd men b.v. genoemd Jan Hendrikszoon of Arie Keeszoon. Dat was een gemakkelijke manier om iemand te onderscheiden van anderen, die denzelfden doopnaam droegen, doch op den duur gaf dit toch ook verwarring en zag men uit naar andere wijzen van aanduiding.

Zoo ging men elkander noemen naar de plaats waar iemands huis stond of naar den naam van iemands boerderij of huis. Men werd toen aangeduid als Klaas bij de Weg of Gijs aan geen Brug, of Jan van het Veld, Gerrit uit de drie Verrekens (Varkens) of Hein uit de drie Snoeken.

Het was wel een beetje een omslachtige manier van doen, doch men kwam toch geholpen.

Ieder begrijpt wel, dat deze wijze van doen nooit een

gezonde toestand in het leven kon roepen en tot allerlei wanordelijkheid en abuizen aanleiding moest geven. Napoleon heeft dit ingezien en heeft getracht daaraan een einde te maken. Hollandsche jongens kunnen wel niet veel goeds hooren van Napoleon en het is waar, de man heeft veel kwaad gedaan, maar naast al de booze stukken, die hij heeft uitgehaald, mogen wij toch enkele goede dingen niet vergeten.

Welnu, tot die goede dingen behoort ook het bevel, dat hij den 18^{en} Augustus 1811 uitvaardigde en waarin hij voorschreef, dat ieder, die nog geen bepaalden familienaam bezat, binnen een jaar zulk een naam moest aannemen. Men had zich daartoe te vervoegen aan het Gemeentehuis, waar de nieuwe naam in de registers zou worden ingeschreven.

Lang niet allen voldeden aan dit bevel, maar er waren er toch velen, die de gedachte van Napoleon goed vonden en zich met een vasten familienaam lieten inschrijven.

Dit gaf echter aanleiding tot allerlei dwaze benamingen, want de menschen moesten nu op eenmaal een naam verzinnen en deden dit niet altijd met den noodigen ernst.

Er waren er, die eenvoudig den doopnaam van hun vader tot familienaam verhieven en dus voortaan heetten Hendriksen, Teunissen, Pietersen enz.

Ook waren er menschen, die zelf geen familienaam hadden, maar wier boerderij wel een naam bezat. Zij gaven eenvoudig aan den ambtenaar, die hen moest inschrijven, den naam van hun hoeve op. Heette die hofsteê b.v. Ramshorst, dan noemden zij zich Van Ramshorst.

Lang niet allen echter namen de zaak zoo ernstig op. Menigeen maakte van die heele naamgeving een grap en zoo kwam men tot de allerdwaaste dingen.

De menschen hebben er toen stellig niet aan gedacht, dat niet alleen zij, maar ook al hun nakomelingen altijd zulk een leelijken naam zouden moeten dragen.

Enkele van die malle namen zal ik eens opnoemen. Zoo ken ik menschen, die heeten: Boter en brood; Allerliefste; Van 't Zelfde; Bier en broodspot; Niemandsverdriet; De Kwaadsteniet; Schoonejongen; Vroeg in de Wei; Nugteren, enz.

Wie aan die namen gewoon is hoort het bespottelijke ervan niet meer, doch wie voor het eerst zulk een vreemden naam hoort, moet onwillekeurig even lachen.

Ik noemde er nog slechts enkele, het lijstje zou nog veel langer te maken zijn.

Zulke namen nu zijn te danken aan menschen, die van de naamgeving een grap hebben gemaakt of ook wel aan menschen, die zelfs geen naam wisten te bedenken en toen van een ambtenaar een naam hebben gekregen. Zulk een ambtenaar schepte er dan natuurlijk vaak behagen in de menschen een dwazen naam te geven.

Zoo kwam er volgens de overlevering bij een ambtenaar op het stadhuis te Sneek een boer, die maar geen naam kon bedenken, en ook niet goed begreep, wat er eigenlijk bedoeld werd.

De ambtenaar zou hem helpen.

„Kijk eens”, zeide hij, „alle menschen moeten nu achter hun doopnaam nog een naam hebben. Zoo heet ik b.v. Olivier.”

„Welnu”, antwoordde het boertje, „noem mij dan maar Olivijf.” En zoo geschiedde het ook.

Zooals ik al zeide, de meeste menschen maakten er min of meer ernst mee en namen een naam aan, die zekere beteekenis had. Gaan wij die namen of althans de meest voorkomende namen eens na, dan blijkt ons, dat die gevoegelijk in verschillende groepen kunnen worden verdeeld.

Zoo zijn er *aardrijkskundige namen*: b.v.

a. Naar de Provincies: Van Groningen, Limburg, De Gelder, Hollander, enz.;

b. Naar verschillende plaatsen: Van Alphen, Van Doorn, Van Os, Van Loenen, Van Heerde;

c. Naar buitenlandsche plaatsen: Van Gent, Van Brugge, Van Antwerpen, Van Mechelen, Kranenburg, Van Kleef, Van der Giessen, enz.

Men begrijpt, dat het veelvuldig voorkomen van Zuid-Nederlandsche plaatsnamen als familienamen, hoogstwaarschijnlijk verband houdt met den uittocht van vele Zuid-Nederlanders ten tijde van Parma;

d. Naar riviernamen: Van Rijn, Van der Maas, Van Schie, Van Dongen.

Namen van *dieren* komen ook veelvuldig voor. Ieder kent in zijn omgeving of onder zijn kennissen wel menschen die Vos, Mol, de Haan, de Leeuw, Kieviet, Snoek of de Haas heeten.

Ook *kleurnamen* doen vaak dienst: de Zwart, de Wit, Groen, de Bruin, Oranje, enz. Verder dragen vele menschen een *planten- of bloemennaam* als familienaam b.v.: De Roos, de Kool, Knol, Spruit, Hazelaar, Van Eik. Verder komen ook voor namen van *lichaamsdeelen* als: 't Hooft, 't Hart, de Borst, Been, Leverman.

De *ambachten en bedrijven* hebben een groot aantal namen geleverd: Smid, de Boer, Visser, Timmerman, Bakker, Brouwer, Bijl, Koster, Voerman, Schaafsma, Schipper, Veerman.

Vorstelijke namen zijn vroeger stellig aangenomen door menschen, die een beetje ijdel waren, Zoo kennen we: Keizer, de Koning, de Graaf, Prins, de Hertog.

De *jaargetijden* zijn vertegenwoordigd in Winter en Zomer. Of er ook menschen zijn die Lente en Herfst heeten, weet ik niet.

Muzikale namen komen ook voor b.v.: Viool, Bas, Luit.

Enkele menschen dragen den naam van een *vrucht* zooals: Druif, Appel, Peer, Van der Noot, de Bes.

Ook zijn er *namen van vreemden oorsprong*, o.a. vele Fransche namen als: Plaisier, La Roy, Fafié, Baart de la Faille, Labruyère. Namen met een Latijnschen uitgang komen ook nog vaak voor. Ik noem: Jansonius, Hempenius, Kupérus, Jungerius.

Maar genoeg. De lezers begrijpen dat wij lang niet alle rubrieken hebben genoemd, waarin de familienamen zijn in te deelen. Wij noemden slechts de voornaamste groepen en het is een aardige bezigheid om de hier genoemde namen met een groot aantal te vermeerderen. Ieder probeere maar eens hoe ver hij het brengt. Ook kan ieder eens zien bij welke rubriek zijn eigen familienaam behoort.

